IV. GELEŽIES AMŽIAUS KAPINYNAI

Audrius Astrauskas.

Marvelės kapinyno senojo ir viduriniojo geležies amžių kapų tyrinėjimai 1994 ir 1995 metais

1994-1995 m. VU AK ekspedicija tęsė 1991 m. pradėtus Marvelės (Kauno miestas) kapinyno tyrimus (žr. ATL 1990 ir 1991 metais. V., 1992. T.1. P.90-94; ATL 1992 ir 1993 metais. V., 1994. P.120-124, 128-132).

Per paskutinius dvejus metus ištirtas 5370 m^2 plotas, atidengti 222 senojo geležies amžiaus, 19 viduriniojo geležies amžiaus, 103 vėlyvojo geležies amžiaus žmonių ir 12 žirgų kapų.

1991-1993 m. Marvelėje 22 kapuose greta palaikų aptikta molinių konstrukcijų. Pastaraisiais metais aptikta dar 18 kapų, kuriuos įrengiant naudotas molis. Dažniausiai (14 kapų) iš molio formuotos sienelės. Prie ketverių palaikų (kapai Nr.620, 625, 628, 772) aptikti molio gabalai. Geriausiai išlikusios sienelės, atidengtos kapuose Nr.654 ir Nr.752. Kapo Nr.654 265 cm ilgio, 112-116 cm pločio duobės paviršiuje fiksuotos 230 cm ilgio, 36-40 cm pločio molinio aptvaro kraštinės. Jų sienelių plotis 6 cm, aukštis 3-4 cm. Kapo duobės dugne atidengti sunykę moters griaučiai. Kapo Nr.752 266 cm ilgio, 90-108 cm pločio duobės dugne atidengtas stačiakampio formos 210 cm ilgio, 47-50 cm pločio molinis aptvaras, juosiantis moters griaučius.

Kapuose su molio konstrukcijomis rasta III grupės laiptelinių segių (kapai Nr.635, 681), statinėlinių smeigtukų (kapai Nr.619, 625, 653, 870), pusiau apskrito pjūvio II grupės (kapai Nr.620, 772) ir juostinių plokščio keturkampio pjūvio apyrankių (kapai Nr.654, 681, 752). Pagal šias įkapes kapai skiriami C_1-C_2 periodams. Tačiau ankstesnių metų tyrinėjimų duomenys rodo, kad molinės konstrukcijos kapų įrangoje naudotos ir

vėliau - iki D periodo.

Pastaraisiais metais 19-oje senojo bei viduriniojo geležies amžių kapų fiksuoti medinių karstų kontūrai. Dauguma karstų buvo lentiniai, trapecijos, kartais "neštuvų" (kapas Nr.914) formos. Tik kape Nr.908 aptiktas 2 m ilgio, 38-40 cm pločio užapvalinto stačiakampio formos kontūras, kurį, matyt, paliko skobtinis karstas. Beje, ir lentinių karstų plotis dažniausiai būna apie 40 cm.

Galima spėti, kad ir karstuose laidojami mirusiųjų kūnai kartais būdavo suvyniojami į audinį. Apie tai byloja kape Nr.625 virš 35-40 metų vyro dešiniojo dilbio kaulų rastas žalvarinis statinėlinis smeigtukas.

1994 m. aptikta pilkapių vainikų, kurie juosė III a. kapus. 156 plote, 2,5x2,4 m skersmens akmenų vainiko centrinėje dalyje iškastoje duobėje, palaidota 2-3 metų mergaitė su antkakle, kurios vienas galas baigiasi buožele, o kitas - kūgeliu. 186 plote, 3,2x3,46 m skersmens vainike, 4,5-5,5 metų vaikas palaidotas su II grupės juostinėmis pusapvalio pjūvio apyrankėmis.

Paminėtina dar keletas kapų. Išsiskiria 233 plote aptiktas trigubas kapas Nr.686. 1,24 m gylyje nuo žemės paviršiaus ($H_{abs.}$24,27 m) išryškėjo 84-90 cm pločio, 2,36 m ilgio užapvalinto stačiakampio formos kapo duobės kontūras. Duobės dugne ($H_{abs.}$23,85 m) atidengti sunykę trijų mirusiųjų palaikai. Centre gulėjo 40-45 metų vyro griaučiai. Šonuose gulėję griaučiai visiškai sunykę, likusios tik kaukolės: prie kairiojo peties gulėjo 4-5 metų, o prie dešiniojo šlaunikaulio - 2,5-3,5 metų vaikų kaukolės. Kapavietėje rasta III grupės antkaklė kūginiais galais, I grupės lankinė žieduotoji segė, 2 geležiniai lazdeliniai smeigtukai, diržo sagtis ir peilis. Kapas skiriamas C_2 periodui.

1994 ir 1995 m. Marvelės kapinyne atidengti du kapai, kuriuose prie palaikų rastos papildomos įkapės. Tai labiau būdinga V, o ne Centrinėje Lietuvoje aptinkamiems kapams.

Plote Nr.176 240 cm ilgio, 80-90 cm pločio kapo duobės dugne, atidengti sunykę moters griaučiai. Mirusiosios kaklas puoštas karolių apvara, I grupės antkakle kūginiais galais; krūtinė - lazdeliniu smeigtuku su grandinėlėmis, skirstikliu ir pusmėnulio formos kabučiais, III grupės laipteline sege; rankos - keturiomis II grupės pusapvalio pjūvio apyrankėmis. Ant kairės rankos

piršto užmautas įvijinis žiedas. Galvūgalyje buvo sudėtos papildomos įkapės - trys cilindrėliai, vienas juostinis ir trys įvijiniai žiedai. Kapas skiriamas C_{1a}-C_{1b} periodams.

Plote Nr.127 2,54 m ilgio, 1,13-1,15 m pločio kapo duobės dugne, atidengti sunykę 20-25 metų moters palaikai su gausiomis įkapėmis (kapas Nr.693). Mirusiosios rankas puošė juostinės trikampio pjūvio apyrankės, ant dešinės rankos pirštų užmauti keturi įvijiniai, o ant kairės - vienas juostinis ir du įvijiniai žiedai. Krūtinę puošė lankinė segė trikampe kojele. Ant segės lankelio užverti du juostiniai žiedai. 8 cm į ŠR nuo kaukolės, 20x13 cm skersmens plotelyje aptiktos, matyt, medinėje dėžutėje buvusios sudėtos papildomos įkapės: apgalvis, gintariniai karoliai, lankinė segė lenkta kojele, žiedai: du juostiniai, įvijinis ir įvijinis nežymiai praplatinta centrine įvija, yla. Šis kapas datuojamas V a. pirmąja puse.

Penkeri Marvelės kapinyno tyrinėjimų metai praturtino mūsų žinias apie Centrinės Lietuvos gyventojų kultūrą. Kasmet kaupiami duomenys leidžia išsamiau susipažinti su čia gyvenusių genčių laidojimo papročiais, atskleisti ryšius su artimesniais ar tolimesniais kaimynais. Gausūs ir įvairialaikiai kapų kompleksai leidžia patikslinti atskirų dirbinių datavimą. Šio kapinyno tyrimai bus tęsiami.

Rasa Banytė.

Baitų plokštinio kapinyno tyrinėjimai 1995 metais

1995 m. LKPC ir MLIM tęsė Baitų senkapio (Klaipėdos r.), skiriamo Vakarų Lietuvos kapinynų su akmenų vainikais grupei, tyrinėjimus (žr. ATL 1988 ir 1989 metais. V., 1990. P.72-73; ATL 1990 ir 1991 metais. V., 1992. T.1. P.70-73; ATL 1992 ir 1993 metais. V., 1994. P.124-127). Dviem plotais (Nr.6 ir Nr.7) buvo ištirta 78 m^2 kapinyno teritorijos. Plotas Nr.6 prišlietas prie 1990-1991 metais tirtų plotų Nr.1, 2, 3 V sienų Š kapinyno teritorijos viduryje. Šiame plote (48 m^2) ištirti 5 palaidojimai (kapai Nr.12, 29-32) ir 4 kapų duobių kraštai. Tarp jų buvo 1 moters kapas (Nr.29), 1 vyro su 2 žirgais palaidojimas (kapas Nr.31) ir 3 neaiškios lyties mirusiųjų